

Faal Futbol Klasman Hakemlerinin Eğitim Süreçlerinin İncelenmesi ve Beklenti Düzeyleri

N. Bahadır KAYIŞOĞLU¹, Mehmet GÜNAY², Ersan KARA¹

¹Karabük Üniversitesi, Hasan Doğan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, KARABÜK.

²Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA.

ÖZET

Araştırmanın amacı, 2006–2007 futbol sezonunda Türkiye Futbol Federasyonu 3. Bölgesi'nde faal futbol hakemliği yapan klasman hakemlerinin futbol hakemliği eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi ve beklenti düzeylerinin belirlenmesidir. Araştırma grubunu, 2006–2007 futbol sezonunda Türkiye Futbol Federasyonu 3. Bölge'ye bağlı bulunan 22 ilde faal olarak görev yapan 172 klasman futbol hakemi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Anket formunun birinci bölümünde, hakemlerin kişisel bilgilerine yönelik 7 soru, ikinci bölümünde ise aday hakem yetiştirme kursları ve klasman hakemi eğitim seminerlerinin verimliliğini değerlendirmeye yönelik 29 madde yer almıştır. Ön uygulamadan elde edilen veriler ile yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha)'na bakılmıştır. Alpha katsayısı 0.89 olarak bulunmuştur. Verilerin analizleri için ikili karşılaştırmalarda t testi ve çoklu karşılaştırmalar için ANOVA kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir. Çoklu karşılaştırmalarda sonuçlarda anlamlı farkın çıktığı durumlarda farklılığı yaratan grup ya da grupların tespitinde LSD Homojenlik testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, aday hakem yetiştirme kurslarında yeterli uygulamalı eğitimin yapılmadığı ve sınıflardaki kursiyer sayılarının fazlalığının eğitimin kalitesini azalttığı düşünülmektedir. Klasman hakemleri eğitim seminerlerinin öğretim elemanı, eğitim ortamı, planlama, içerik ve değerlendirme boyutlarında eksikliklerinin bulunduğu saptanmıştır. Klasman hakemleri eğitim seminerlerinin verimliliğine ilişkin hakem görüşlerinin klasmanlar arası farklılık göstermediği, ancak 35 ve üzeri yaş grubundaki hakemlerin eğitim sürecini genç hakemlerden daha az verimli buldukları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Hakem, Hakemlik Eğitimi

The Investigation of Active Football Referees Education Periods and Expectation Levels

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the active football referees', who are in Turkish Football Federation 3rd Region and classified for Professional leagues, thoughts about football refereeing education period and to determine the expectation levels. Research group includes 172 classified football referees, who are active in 22 cities that belong to Turkish Football Federation 3rd Region in 2006–2007 football seasons. Questionnaire Form, which has 2 sections, was used as data collection tool. First part has 7 questions about personal information. Second part has 29 items to evaluate the efficiency of courses for nominated referees and the seminars for classified referees. Consistency Coefficient (Cronbach Alpha) of the questionnaire was checked by the data which was collected by front test. Cronbach Alpha was found 0.89. t-test in dual comparisons and ANOVA in multi-comparisons were used for the analysis of data. Significance level was defined 0.05. LSD test was applied to determine the group or groups which make significant difference. As a result, it was obtained that there is not enough practice in education of nominated referees' courses and the quality of the education is decreasing because of the fact that there are a lot of nominated referees in the classes. It was obtained that there are deficiencies in the concepts of education environment, content planning, evaluation and instructor in education seminars of classified referees. It was obtained that the experienced referees, who are 35 and over 35, less agree with the efficiency evaluation of Referees education periods compare to young referees. However it is not significant statistically, it was considerably obtained that football referees who graduated from education faculties, detect referee education periods' efficiency low compare to the referees who graduated from other faculties.

Keywords: Football, Referee, Referee Education

GİRİŞ

Tüm spor dallarında gelişen teknoloji ve antrenman bilimleri ilkelerine bağlı olarak artan performans, son yıllarda yeni rekorların kırılmasından, takım oyunlarındaki yeni taktik gelişimlere bütün spor dalları ve disiplinlerinde gözle görülür bir gelişmeyi de beraberinde getirmiştir.

Bu spor dallarından biri olan ve yeryüzünde milyarlarca insanın ilgilendiği futbolun da bu gelişime paralel olarak geliştiği, daha hızlı, daha görsel, daha çok mücadele ve fiziksel güçle oynandığı, maçlarda kullanılan ve sürekli gelişen taktikler gereği topun daha büyük alanlarda oynandığı, futbol sahasının yüzey kullanım alanının arttığı gözlenmektedir. Sponsorluk, reklam gelirleri, kulüplerde şirketleşme, televizyon naklen yayın gelirleri ve taraftar ürünlerinin satışı ile futbol sadece bir spor olmaktan çıkıp çok büyük bir ekonomi ve pazar haline gelmiştir. Söz konusu gelişmeleri spor endüstrisinin gelişimi olarak tanımlayan bilim adamlarına göre günümüzde spor çok büyük bir ticaret olarak anlam bulmaktadır (6).

Futbol sadece sahalarda görünen biçimiyle bir oyun olmaktan çıkıp, gerisinde ulusal ve uluslararası bir rekabetin yaşandığı, sponsor ve spor piyasalarının güdümüne girdiği ticari bir faaliyete dönüşmektedir (12).

Televizyonlar, sponsorlar ve daha genel anlamda hem futbol kulüplerine, hem de televizyon kanallarına sahip olan çok uluslu şirketler, futbola bu üstünlüğü ve evrenselliği nedeniyle, her yıl çok büyük paralar dökmektedir. Türkiye’de de paralı kanallar futbol yayınlarıyla doğmuş, bu yayınları elinden kaçırdıklarında ise kapanmaya ya da önemsiz yayın kuruluşlarına dönüşmeye mahkûm olmuşlardır. (1).

Bu büyük pazardaki gelişmeleri ise kulüplerin başarı ya da başarısızlıkları belirlemede bu noktada da müsabakaları yöneten hakemlerin performansları özellikle Türkiye’de önemli tartışmaların konusu olmaktadır. Bu şekilde futbolda sağlıklı maç yönetimi sadece futbolcu, yönetici ve seyircileri etkileyen bir olgu olmaktan çıkıp, ekonomik boyutu hayal edilemeyecek etkiler doğuran bir olgu haline gelmiştir.

Bazen milyonların bazen ise yüz milyonların izlediği bu sporun saha içerisindeki yönetimi spor eğitimi almış, futbol hakemleri tarafından yapılmaktadır (11).

Eğitim bütün alanlarda olduğu gibi sporda ve hakemlikte önemli bir yer tutmaktadır. Kalite isteyen her kurum personelini sürekli yetiştirmek zorundadır. Her organizasyon hizmet içi eğitim yapmak zorundadır. Aksi takdirde yaşaması mümkün değildir (8).

Türkiye’de eğitim sürecinin hizmet içi eğitim faaliyetleri ile düzenlenen kurumlardan biri olan futbol hakemliği kurumu ise Türk Futbolu’nda başarılı olmak zorunda olan ve futbolun içinde olan kurumlar arasında

en çok eleştirilen kurumdur. Diğer bütün kurumlarda olduğu gibi hakemlik kurumu için de gelişmek ve başarılı olabilmek için ön şartlardan biri eğitimidir. Unutulmamalıdır ki; tecrübe ile öğrenme öğrenmenin en pahalı yoludur (9).

Futbol hakemlerinin bir müsabakada başarılı olabilmeleri için gerekli olan fiziksel performanslarının dışında ihtiyaç duydukları kural bilgisi, insan ilişkileri, yönetim ve organizasyon, beden dilini etkili kullanabilmek, kriz yönetimi gibi birçok konuda gördükleri eğitimin verimliliği her aşamada kontrol edilmeli ve geliştirilmelidir.

Bu noktada müsabaka sonuçlarında ve gidişatında büyük etkisi bulunan ve buna bağlı olarak çok büyük toplumlara ilgilendiren hakemlik, hakem eğitimi ve hizmet içi eğitim kapsamında yapılan eğitim seminerlerinin verimliliği konuları bu araştırma açısından önem kazanmaktadır.

Bu araştırmanın amacı 2006–2007 futbol sezonunda Türkiye Futbol Federasyonu 3. Bölge’de faal futbol hakemliği yapan klasman hakemlerinin futbol hakemliği eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi ve beklenti düzeylerinin belirlenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Faal futbol hakemliği yapan klasman hakemlerinin futbol hakemliği eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi ve beklenti düzeylerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (4).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, İç Anadolu Bölgesi olarak bilinen ancak farklı olarak bu bölgeye komşu durumdaki illerin bazılarının da dahil olmasıyla 22 ilden oluşan Türkiye Futbol Federasyonu 3. Bölge’deki klasman hakemliği yapan futbol hakemlerinden oluşmaktadır. Evren, söz konusu 22 ilde görev yapan 186 klasman futbol hakemi olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın yapıldığı tarihte askerlik görevi, sağlık sorunları ve diğer özel kişisel sorunlar nedeniyle faal olarak görev almayan 14 klasman futbol hakemi dışında 172 klasman futbol hakemi araştırmaya katılmış ve bu bağlamda evrenin tamamı araştırma kapsamına alınabilmiştir.

Verileri Toplama Teknikleri

Araştırma tarama modelinde planlanmıştır. Konu ile ilgili bilgiler, kaynakların taranması ve geliştirilen ölçme aracının uygulanmasından elde edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket geliştirilirken hizmetiçi eğitim süreçlerinin verimliliğini incelemeyi hedef alan farklı

kurumlarda uygulanmış çalışmalarda benzer araçlar incelenmiş, uzman görüşlerine başvurularak gerekli ve uygun bulunan maddeler futbol hakemi eğitim sürecine uygulanışları olarak ankette kullanılmıştır.

Klasman futbol hakemlerinin hakemlik eğitimleri hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan ve kişisel bilgilerini sorgulayan 2 bölümdeki toplam 36 maddeden oluşan anket likert tipte bir veri toplama aracı olarak geliştirilmiştir.

Ölçme aracının geçerlik, güvenilirlik çalışması bu araştırma kapsamında yapılmıştır. Soruların yeterince açık olup olmadığına anlaşılması ve anketin güvenilirliğini ölçmek amacıyla anketin ön uygulaması 59 futbol hakemine uygulanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha)'na bakılmıştır. Alpha katsayısı 0.89 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olan ankete, araştırmaya katılan deneklerin verdikleri cevaplardan elde edilen veriler, dereceli ölçek kullanılarak sayısallaştırılmış, toplanan verilerin çözümlenmesinde SPSS 11.0 istatistik paket programı kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan hakemlerin görüşlerinin klasmanlarına, yaş değerlerine ve öğrenim durumlarına göre yapılan karşılaştırmasında normal dağılımı sınamak amacıyla Levene Testi uygulanmış, normal dağılım gösteren değişkenlerin analizinde tek yönlü varyans analizi uygulanmış olup, bu uygulama sonucu anlamlı bulunan farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla LSD Testi yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Türkiye Futbol Federasyonu 3.Bölge'de görev yapan faal klasman futbol hakemlerinden anket aracılığıyla toplanan verilerin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 1'de verilen sınıflandırılmış yaş değerlerine göre dağılımları incelendiğinde araştırmaya katılan 172 futbol hakeminin 6'sının (% 3.5) 22 ve daha küçük yaşlarda olduğu, 58'inin (% 33.7) 23–26 yaş aralığında olduğu, 54'ünün (% 31.4) 27–30 yaş aralığında olduğu, 36'sının (%20.9) 31–34 yaş aralığında olduğu ve 18 futbol hakeminin de (%10.5) 35 ve daha büyük yaşlarda olduğu görülmektedir.

Tablo 2'de verilen futbol hakemlerinin mezun oldukları eğitim kademesine göre dağılımları incelendiğinde araştırmaya katılan 172 futbol hakeminin 38'inin (% 22.1) lise ve dengi okul mezunu olduğu, 11'inin (% 6.4) ön lisans mezunu olduğu, 108'inin (%62.8) lisans mezunu olduğu ve 15'inin de (% 8.7) lisans üstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 3'de verilen futbol hakemlerinin mesleklerine göre dağılımları incelendiğinde araştırmaya katılan 172 futbol hakeminin 61'inin (% 35.5) öğretmen olduğu,

28'inin (% 16.3) serbest meslek sahibi olduğu, 23'ünün (%13.4) öğrenci olduğu, 21'inin (% 12.2) memur olduğu, 20'sinin (% 11.6) özel sektör çalışanı olduğu, 12'sinin (% 7) mühendis olduğu, 5'inin (%2.9) polis olduğu, 2'sinin (% 1.2) doktor olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Hakemlerin Sınıflandırılmış Yaş Değerlerine Göre Dağılımları

	22 Yaş ve Altı	23–26 Yaş	27–30 Yaş	31–34 Yaş	35 Yaş ve Üzeri
N	6	58	54	36	18
%	3.5	33.7	31.4	20.9	10.5

Tablo 2. Hakemlerin Mezun Oldukları Eğitim Kademesine Göre Dağılımları

Eğitim Kademesi	Lise Mezunu	Ön lisans Mezunu	Lisans Mezunu	Lisans Üstü Eğitim Mezunu
N	38	11	108	15
%	22.1	6.4	62.8	8.7

Tablo 3. Faal Futbol Hakemlerinin Mesleklerine Göre Dağılımları

Meslekler	N	%
Öğretmen	61	35.5
Serbest Meslek	28	16.3
Öğrenci	23	13.4
Kamu-Memur	21	12.2
Özel Sektör	20	11.6
Mühendis	12	7
Polis	5	2.9
Doktor	2	1.2

Hakemlerin Eğitim Sürecinin Verimliliğine İlişkin Bulgular

Futbol hakemlerinin eğitim sürecinin verimliliğini ölçmeye yönelik geliştirilen anket uygulaması sonucunda elde edilen bulgular her bir soru için gruplandırılarak çalışmanın bu bölümüne aktarılmıştır.

Tablo 4'de görüldüğü gibi "İhtiyaç duyulduğunda hakemler ile birlikte gönüllü olarak fazladan zaman harcamaktadırlar" görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.09 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımda buldukları, "Hakemlerin bireysel farklılıklarını bilir ve öğretimi ona göre planlarlar" görüşüne hakemlerin \bar{X} : 2.47 değerinde katılım göstererek az katılım düzeyinde katılımda buldukları, "Öğrenme etkinliklerini yüksek düzeyde planlamakta ve uygulamaktadırlar" görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.02 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımda buldukları, "Hakemleri olumlu tutum ve davranışları ile etkilemektedirler" görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.54 değerinde katılım göstererek çok

katılım düzeyinde katılımda buldukları, “Hakemlerin fikir ve düşüncelerine önem vermektedirler” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 2.88 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımda buldukları, “Eğitim ortamında planladıkları etkinlikler ile zevkli bir zaman geçirilmesini sağlamaktadırlar” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.05 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımda buldukları, “Eğitim seminerlerinde görev alan öğretim

elemanları seminere uygun akademik bilgi ve birikime sahiptir” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.83 değerinde katılım göstererek çok katılım düzeyinde katılımda buldukları, “Eğitim seminerlerinde farklı öğrenme ve öğretme tekniklerini kullanırlar” görüşüne hakemlerin \bar{X} :2.90 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımda buldukları görülmektedir.

Tablo 4. Hakemlerin Öğretim Elemanlarının Yeterliliğine İlişkin Görüşler.

	N	Hiç Katılmıyorum		Az Katılmıyorum		Orta Düzeyde Katılmıyorum		Çok Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
3 İhtiyaç duyulduğunda hakemler ile birlikte gönüllü olarak fazladan zaman harcamaktadırlar	172	9	5.2	45	26.2	58	33.7	41	23.8	19	11	3.09
4 Hakemlerin bireysel farklılıklarını bilir ve öğretimi ona göre planlarlar	172	25	14.5	65	37.8	59	34.3	21	12.2	2	1.2	2.47
5 Öğrenme etkinliklerini yüksek düzeyde planlamakta ve uygulamaktadırlar	172	3	1.7	43	25.0	78	45.3	42	24.4	6	3.5	3.02
6 Hakemleri olumlu tutum ve davranışları ile etkilemektedirler	172	2	1.2	17	9.9	59	34.3	74	43	20	11.6	3.54
7 Hakemlerin fikir ve düşüncelerine önem vermektedirler	172	18	10.5	48	27.9	53	30.8	41	23.8	12	7.0	2.88
8 Eğitim ortamında planladıkları etkinlikler ile zevkli bir zaman geçirilmesini sağlamaktadırlar	172	6	3.5	38	22.1	79	45.9	39	22.7	10	5.8	3.05
9 Eğitim seminerlerinde görev alan öğretim elemanları seminere uygun akademik bilgi ve birikime sahiptir	172			14	8.1	38	22.1	83	48.3	37	21.5	3.83
10 Eğitim seminerlerinde farklı öğrenme ve öğretme tekniklerini kullanırlar	172	21	12.2	47	27.3	43	25.0	50	29.1	11	6.4	2.90

Tablo 5. Hakemlerin Eğitim Ortamına İlişkin Görüşler

	N	Hiç Katılmıyorum		Az Katılmıyorum		Orta Düzeyde Katılmıyorum		Çok Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
11 Kurumun sahip olduğu bina ve tesisler eğitim açısından yeterlidir	172	63	36.6	54	31.4	30	17.4	18	10.5	7	4.1	2.13
12 Seminer binası ve kullanılan araç gereçler öğretim elemanı ve hakemlerin kullanması için iyi organize edilmiştir	172	15	8.7	47	27.3	60	34.9	40	23.3	10	5.8	2.90
13 Eğitim seminerlerine katılan hakemler kendi aralarında iyi bir eğitim ortamı oluşturmaktadırlar	172	9	5.2	24	14.0	59	34.3	57	33.1	23	13.4	3.35
14 Eğitim seminerlerinin yürütüldüğü sınıf ortamlarının fiziki yapısı iyi bir eğitim için elverişlidir	172	11	6.4	43	25	57	33.1	49	28.5	12	7	3.04

Tablo 5’de görüldüğü gibi “Kurumun sahip olduğu bina ve tesisler eğitim açısından yeterlidir” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 2.13 değerinde katılım göstererek az katılım düzeyinde katılımda buldukları, gibi “Seminer

binası ve kullanılan araç gereçler öğretim elemanı ve hakemlerin kullanması için iyi organize edilmiştir” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 2.90 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımda buldukları,

“Eğitim seminerlerine katılan hakemler kendi aralarında iyi bir eğitim ortamı oluşturmaktadırlar” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.35 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımında buldukları, “Eğitim seminerlerinin

yürütüldüğü sınıf ortamlarının fiziki yapısı iyi bir eğitim için elverişlidir” görüşüne hakemlerin \bar{X} :3.04 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımında buldukları görülmektedir.

Tablo 6. Hakemlerin Eğitim Seminerlerinin Planlanmasına İlişkin Görüşler

	N	Hiç Katılmıyorum		Az Katılmıyorum		Orta Düzeyde Katılmıyorum		Çok Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
15 Hazırlanan eğitim seminerinin amaçları açık bir şekilde belirlenmektedir	172	3	1.7	30	17.4	74	43.0	52	30.2	13	7.6	3.24
16 Eğitim seminerlerinde verilen dersler açık ve anlaşılır şekildedir	172			8	4.7	67	39.0	80	46.5	17	9.9	3.61
17 Eğitim seminerleri hazırlanırken ve yürütülürken hakemlerin farklı yetenekleri ve öğrenim düzeyleri dikkate alınmaktadır	172	29	16.9	61	35.5	57	33.1	22	12.8	3	1.7	2.47
18 Eğitim seminerlerinin verilmiş tarihi hakemler için uygundur	172	11	6.4	56	32.6	60	34.9	35	20.3	10	5.8	2.86
19 Yöneticiler, öğretim elemanları ve hakemler kurum içerisinde yürütülen program etkinliklerinden haberdardır	172	7	4.1	22	12.8	43	25.0	64	37.2	36	20.9	3.58
20 Kurum içinde eğitim seminerleri ile ilgili karar verme sürecine yöneticiler, öğretim elemanları ve hakemler birlikte katılmaktadır	172	36	20.9	61	35.5	30	17.4	38	22.1	7	4.1	2.52
21 Eğitim semineri programı ekiple çalışma becerisini sağlayacak şekilde düzenlenmektedir	172	11	6.4	58	33.7	61	35.5	37	21.5	5	2.9	2.80
22 Program hazırlanırken konu uzmanlarının görüşleri alınmıştır	172	5	2.9	12	7.0	81	47.1	56	32.6	18	10.5	3.40
23 Eğitim seminerlerinde verilen dersler düzenli bir şekilde planlanmaktadır	172	8	4.7	40	23.3	56	32.6	61	35.5	7	4.1	3.11
24 Programlar hazırlanırken hakem ihtiyaçlarını belirlemek için çeşitli ölçme araçları kullanılmıştır	172	39	22.7	60	34.9	47	27.3	24	14.0	2	1.2	2.36
25 Yöneticiler eğitim semineri ile ilgili sorunları çözmeye olumlu tutum ve davranış sergilemektedirler	172	4	2.3	14	8.1	62	36.0	77	44.8	15	8.7	3.49
26 Seminerlerdeki eğitim programı açıkça belirlenip hakemlerin bilgisine sunulmaktadır	172	2	1.2	30	17.4	74	43	54	31.4	12	7	3.25
27 Her bir eğitim semineri için tanıtıcı doküman hazırlanmaktadır	172	32	18.6	67	39	35	20.3	25	14.5	13	7.6	2.53
28 Eğitim seminerlerinin konu içeriği hakemlerin eksikliklerini karşılayacak düzeydedir	172	3	1.7	46	26.7	66	38.4	47	27.3	10	5.8	3.08

Tablo 6’da görüldüğü gibi “Hazırlanan eğitim seminerinin amaçları açık bir şekilde belirlenmektedir” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.24 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımında buldukları, “Eğitim seminerlerinde verilen dersler açık ve anlaşılır şekildedir” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.61 değerinde katılım göstererek çok katılım düzeyinde katılımında buldukları, “Eğitim seminerleri hazırlanırken ve yürütülürken hakemlerin farklı yetenekleri ve öğrenim düzeyleri dikkate alınmaktadır” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 2.47 değerinde katılım göstererek az katılım düzeyinde katılımında buldukları, “Eğitim seminerlerinin verilmiş tarihi hakemler için uygundur” görüşüne hakemlerin \bar{X} :2.86 değerinde katılım

göstererek orta düzeyde katılımında buldukları, “Yöneticiler, öğretim elemanları ve hakemler kurum içerisinde yürütülen program etkinliklerinden haberdardır” görüşüne hakemlerin \bar{X} :3.58 değerinde katılım göstererek çok katılım düzeyinde katılımında buldukları, “Kurum içinde eğitim seminerleri ile ilgili karar verme sürecine yöneticiler, öğretim elemanları ve hakemler birlikte katılmaktadır” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 2.52 değerinde katılım göstererek az katılım düzeyinde katılımında buldukları, “Eğitim semineri programı ekiple çalışma becerisini sağlayacak şekilde düzenlenmektedir” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 2.80 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımında buldukları, “Program hazırlanırken konu

uzmanlarının görüşleri alınmıştır” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.40 değerinde katılım göstererek çok katılım düzeyinde katılımda buldukları, “Eğitim seminerlerinde verilen dersler düzenli bir şekilde planlanmaktadır” görüşüne hakemlerin \bar{X} :3.11 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımda buldukları, “Programlar hazırlanırken hakem ihtiyaçlarını belirlemek için çeşitli ölçme araçları kullanılmıştır” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 2.36 değerinde katılım göstererek az katılım düzeyinde katılımda buldukları, “Yöneticiler eğitim semineri ile ilgili sorunları çözmede olumlu tutum ve davranış sergilemektedirler” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.49 değerinde katılım göstererek çok katılım düzeyinde katılımda buldukları, gibi “Seminerlerdeki eğitim programı açıkça belirlenip hakemlerin bilgisine sunulmaktadır” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.25 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımda buldukları, “Her bir eğitim semineri için tanıtıcı doküman hazırlanmaktadır” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 2.53 değerinde katılım göstererek az katılım düzeyinde katılımda buldukları, “Eğitim seminerlerinin konu

içeriği hakemlerin eksikliklerini karşılayacak düzeydedir” görüşüne hakemlerin \bar{X} : 3.08 değerinde katılım göstererek orta düzeyde katılımda buldukları görülmektedir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi “Eğitim seminerlerinde yer alan derslerin değerlendirilmesi düzenli bir şekilde yürütülmektedir” görüşüne hakemlerin \bar{X} :2.57 değerinde katılım göstererek az katılım düzeyinde katılımda buldukları görülmektedir.

Tablo 8’de hakemlerin eğitim sürecinin verimliliğine ilişkin görüşlerinin hakemlerin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılması sonucu lise, ön lisans, lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyleri arasında $p<0.05$ anlamlılık düzeyine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemekle birlikte lisans ve yüksek lisans eğitim mezunu olan hakemlerin eğitim sürecinin verimliliğini değerlendiren bu anket sorularına katılımlarının daha düşük olduğu gözlenmektedir.

Tablo 7. Hakemlerin Eğitim Seminerlerinin Değerlendirilmesine İlişkin Görüşler

	N	Hiç Katılmıyorum		Az Katılmıyorum		Orta Düzeyde Katılmıyorum		Çok Katılmıyorum		Tamamen Katılmıyorum		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
29 Eğitim seminerlerinde yer alan derslerin değerlendirilmesi düzenli bir şekilde yürütülmektedir	172	19	11.0	59	34.3	73	42.4	18	10.5	3	1.7	2.57

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Hakemlerin Eğitim Sürecinin Verimliliğine İlişkin Görüşlerinin Hakemlerin Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılması.

Madde No	Klasman	N	\bar{X}	S	Sd	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Genel	Lise	38	3.03	.4072	3	1.167	.389	2.337	.076
	Ön Lisans	11	3.18	.5153	68	27.970	.166		
	Lisans	108	2.78	.4013	171	29.137			
	Y. Lisans	15	2.96	.3732					

\bar{X} : Hakemlerin likert tipi anket maddelerine katılma dereceleri ortalaması

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Hakemlerin Eğitim Sürecinin Verimliliğine İlişkin Görüşlerinin Hakemlerin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Madde No	Yaş	N	\bar{X}	S	Sd	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	f	p
Genel	22 ve altı	6	3.08	.3170	4	2.207	.161	3.422	.010*
	23–26	58	3.09	.3916	167	26.929	.552		
	27–30	54	2.96	.4354	171	29.137			
	31–34	18	2.93	.4226					
	35 ve üzeri	36	2.70	.3626					

* $p<0.05$, \bar{X} : Hakemlerin likert tipi anket maddelerine katılma dereceleri ortalaması

Tablo 10. Genel Anket Sorularına İlişkin Görüşlerin Hakemlerin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasında Farklılık Yaratan Gruplar

Yaş Değerlerine Göre Genel Karşılaştırma	22 ve altı	23 – 26	27 – 30	31 – 34	35 ve üzeri
22 ve altı					* (p=0.050)
23–26					* (p=0.001)
27–30					* (p=0.019)
31–34					
35 ve üzeri	* (p=0.050)	* (p=0.001)	* (p=0.019)		

* p< 0.05

Tablo 9 ve Tablo 10’da genel anket sorularına ilişkin yaş gruplarına göre hakemlerin görüşlerinin karşılaştırılması görülmektedir. Buna göre futbol hakemlerinin eğitim sürecinin verimliliğini sorgulayan bu anket maddelerindeki yargılara $p<0.05$ anlamlılık düzeyine göre yaş gruplarının anlamlı bir şekilde farklı görüşler sergilediği, “35 ve Üzeri” yaş grubunun anket yargılarına “22 ve Daha Az”, “23–26” ve “27–30” yaş gruplarından daha az katılımında buldukları ve eğitim sürecini daha verimsiz buldukları görülmektedir.

TARTIŞMA

Bu araştırma, faal klasman futbol hakemlerinin, Türkiye’de uygulanan futbol hakemi eğitim sistemi içerisinde yer alan hakem eğitim seminerleri olarak uygulanan eğitim sürecinin verimliliğine ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla planlanmıştır.

Bu amaçla araştırmaya katılan TFF 3. Bölge’ye bağlı 22 ilden 172 klasman hakemlerinin, hakemlik eğitimi sürecinin verimliliğine ilişkin görüşleri analiz edilmiş, yapılan bu analizler sonucu araştırmanın alt problemlerine ilişkin sonuçlar aşağıda listelenmiştir.

Yaş değerleri incelendiğinde araştırmaya katılan 172 klasman futbol hakemlerinin 6’sının (% 3.5) 22 ve daha küçük yaşlarda olduğu, 58’inin (% 33.7) 23–26 yaş aralığında olduğu, 54’ünün (% 31.4) 27–30 yaş aralığında olduğu, 36’sının (%20.9) 31–34 yaş aralığında olduğu ve 18 futbol hakemlerinin de (%10.5) 35 ve daha büyük yaşlarda olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar Ankara Bölgesindeki Klasman Futbol Hakemleri üzerine yapılan çalışma sonuçları ile karşılaştırıldığında 20–30 yaş aralığındaki klasman hakemlerinin %43,6 olan oranının %91,2 oranına çıktığı ve %56,4 olan 30 yaş ve üzeri klasman hakemi sayısının ise %31,4’ e düştüğü görülmektedir(7). Bu değişimler iki araştırmanın yapıldığı yılları arasında klasman hakemlerinin yaş değerlerinin bu süreçte uygulanan gençleştirme çalışmaları ile nasıl azaldığını çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Ankara Bölgesi Klasman Basketbol Hakemleri üzerine yapılan çalışmada ise 26 ve daha az yaş grubundaki basketbol hakemlerinin oranı %14.7 olarak tespit edilmiştir(15). Ankara’da klasman futbol hakemleri üzerine yaptığımız çalışmada ise bu oran %37.2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Dikkat çekici bu farkın bahsi geçen gençleştirme uygulamalarından ve futbol hakemliği için fiziksel uygunluk parametrelerinin daha çok önem taşımakta olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Klasman futbol hakemlerinin mezun oldukları eğitim kademesine göre sayıları incelendiğinde araştırmaya katılan 172 futbol hakemlerinin 38’inin (%22.1) lise ve dengi okul mezunu olduğu, 11’inin (%6.4) ön lisans mezunu olduğu, 108’inin (%62.8) lisans mezunu olduğu ve 15’inin de (%8.7) lisans üstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir. C klasman hakemleri üzerinde yapılan çalışmada üniversite mezunu olan hakemlerin oranlarının Trabzon Bölgesi’nde %67, Erzurum Bölgesinde ise %58.6 olduğu belirtilmiş (2) ve bu oranların araştırmamız sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Sunay (1995)’ın Ankara’daki futbol hakemlerinin eğitim düzeylerine ilişkin yapılan çalışmanın bulguları (11) araştırmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Ancak Ankara Bölgesi Klasman Basketbol Hakemleri Üzerine yapılan çalışmada yüksek lisans ve lisans eğitimi mezunu basketbol hakemlerinin oranının %79.4 olarak belirtilmesi (15), çalışmamızda ortaya çıkan %71.5 oranına göre oldukça fazla olmakla beraber bunun kaynağının basketbol ve futbol sporları arasındaki sosyolojik ve kültürel farkla açıklanabileceği düşünülebilir. Benzer şekilde Ankara’daki 94 güreş hakemi ile yapılan araştırmada ise üniversite mezunu güreş hakemi oranını %36.1 olarak ortaya konulmuştur(5). Bu sonuç ise ele alınan futbol hakemlerinin üniversite mezunu oranından oldukça düşüktür.

Klasman futbol hakemlerinin mesleklerine göre sayıları incelendiğinde araştırmaya katılan 172 futbol hakemlerinin 61’inin (%35,5) öğretmen olduğu, 28’inin (%16,3) serbest meslek sahibi olduğu, 23’ünün (%13,4) öğrenci olduğu, 21’inin (%12,2) memur olduğu, 20’sinin (% 11,6) özel sektör çalışanı olduğu, 12’sinin (%7) mühendis olduğu, 5’inin (%2,9) polis olduğu, 2’sinin (%1,2) doktor olduğu görülmektedir. Denizli, Kocaeli ve İzmir Bölgesi Futbol Hakemleri üzerine yapılan çalışmada hakemlerin mesleklere göre dağılımının %43,4’ünü öğrenci, %8,1’ini öğretmen, %2,1’ini mimar-mühendis, %16,3’ünün subay-astsubay, %19,5’inin serbest meslek sahibi ve %2,9’unun da memur-işçi olduğu ortaya konmuştur(2). Önceki yıllarda yapılan araştırmalarda görülen subay ve astsubay hakemlerin sayı çoğunluğunun Genel Kurmay Başkanlığı’nın aldığı karar sonucu bu meslek grubu hakemlerin hakemliği bırakmasıyla öğretmenlik

mesleğine doğru kaydđđı yapılan bu araştırma sonuçlarıyla da görülmektedir.

Eğitimcilerin yeterliliğine ilişkin görüşler incelendiğinde, eğitimcilerin hakemlerin bireysel özelliklerine göre eğitimi planlama konusunda eksiklikleri ön plana çıkarken hakemleri olumlu tutum ve davranışları ile etkileyebildikleri ve yeterli akademik bilgi ve birikime sahip oldukları görüşü kabul görmektedir. Ankara Bölgesindeki Klasman Futbol Hakemleri zerine yapılan çalışmada da eğitimcilerin yetersizliği belirtilmiş ancak eğitimcilerin eksik olduğu noktalar araştırma kapsamında ele alınmamıştır (7). Söz konusu çalışmaya katılan hakemlerin %48.9'unun yabancı eğitimcilerin Türkiye'de hakem eğitimine katılmalarına denenebilir ya da gereklidir şeklinde görüş bildirmeleri ise çarpıcıdır.

Eğitim seminerlerinin fiziki ortamının verimliliğine ilişkin görüşler incelendiğinde kurumun sahip olduğu bina ve tesislerin yetersizliği sonucu ön plana çıkmaktadır. Müniroğlu'nun (7) yaptığı çalışmada da araştırmamıza paralel olarak yer ve fiziksel şartların eksikliği vurgulanmıştır.

Eğitim seminerlerinin planlanmasına ilişkin görüşler incelendiğinde, eğitim seminerleri hazırlanması ve yürütülmesi aşamasında hakemlerin farklı yetenek ve öğrenim düzeylerinin dikkate alınmadđđı sonucu ortaya çıkmakta ve bu durum, eğitimcilerin hakemlerin farklı bireysel özelliklerine göre eğitimi planlamadıkları sonucu ile paralellik göstermektedir. Bu durum Müniroğlu'nun (7) yaptığı çalışmada geleceğe yönelik hakem eğitiminde özel gruplar oluşturulması gerekliliği ile desteklenmektedir. Antrenör eğitim kursları üzerine yapılan çalışmada da kurslara katılımcı seçilirken seviye tespiti yapılarak, kursiyerlerin düzeyleri ile kurs içeriğinin tutarlı hale getirilmesi gerektiğini vurgulanarak, özel grup oluşturma gereksinimini belirtilmiştir (10).

Bu bölümde kurum içerisinde yönetici, ğretim elemanı ve hakemlerin seminerler ile ilgili karar verme sürecine birlikte katılmadıkları ve programlar hazırlanırken hakem ihtiyaçlarını belirlemek için bir çalışmanın yapılmadđđı, her bir eğitim semineri için tanıtıcı dokümanların hazırlanmadđđı sonuçları da dikkat çekicidir. Bunların yanı sıra programlar hazırlanırken konu uzmanlarının görüşlerinin alındđđı, verilen derslerin açık ve anlaşılır olduğu, yönetici, ğretim elemanı ve hakemlerin kurum içi yürütülen program ve etkinliklerden haberdar oldukları, yöneticilerin eğitim semineri ile ilgili sorunları zmede olumlu tutum ve davranış sergiledikleri sonuçları da hakemler tarafından büyük çoğunlukla benimsenmiştir. Müniroğlu'nun (7) yaptığı çalışmada da araştırmamıza paralel olarak eğitim sürecinin programlama eksikliği belirtilmiştir.

Bu bölümde; eğitim seminerlerinde yer alan derslerin değerlendirilmesinin düzenli olarak yapılmadđđı, hakemlerin görüşlerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Hakem görüşlerinin eğitim düzeylerine göre karşılaştırılması sonucu eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamakla beraber, lisans ve yüksek lisans mezunu olan hakemlerin, eğitim sürecini lise ve ön lisans mezunu hakemlerden daha az verimli olarak niteledikleri görülmektedir.

Hakemlerin yaş gruplarına göre eğitim sürecinin verimliliğine ilişkin görüşlerinde yapılan karşılaştırma sonucu anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Buna göre 35 yaş ve daha büyük yaş grubundaki hakemlerin daha geçen gruplardan farklı görüşte olduğu ve eğitim sürecini daha az verimli buldukları görülmektedir. Bu farklılığın kaynağı bu yaş grubundaki hakemlerin diğer gruplara göre daha deneyimli olması ve sürec içerisinde daha uzun zaman geçiren bu gruptaki hakemlerin süreci daha eleştirel değerlendirebilmeleri olarak açıklanabilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Arık BM. Medya ağında futbol ve televizyon arasındaki kaçınılmaz ilişki, top ekranda. İstanbul: Salyangoz. 2004.
2. Başkan M. *Futbol Hakemlerinin Hakemlik Performanslarına Etki Eden Bazı Değerışkenlerin Araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD, 2003.
3. Bykzttrk ř. *Sosyal Bilimler için Veri Analizi Elkitabı*. Pegem Yayıncılık. Ankara, 2002.
4. Karasar N. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara. Nobel Yay. Dağıtım, 2005.
5. Kaya E. *Güreş Hakemlerinin Eğitim Durumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.
6. Kern W. Economic of Sports. W. E. Upjohn Institute for Employment Research, Kalamanzo MI. USA, 2000.
7. Müniroğlu S. *Ankara'daki Klasman Futbol Hakemlerinin Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü. 1988.
8. zdemir S. Her Organizasyon Hizmet içi Eğitim Yapmak Zorundadır. *Milli Eğitim Dergisi*, 1997; 133: 17.
9. zdemir S. *Eğitimde rgtsel Yenileşme*. 5. Baskı, Pegem Yayınları, 2000.
10. Pehlivan Z. *Bir mesleki teknik hake eğitim etkinliği olarak antrenör eğitim kursları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
11. Sunay H Ankara Bölgesi Futbol Hakemlerinin Hakemliğe Ynelmelerine Etki eden Motivasyonel Etkenler zerine Bir Araştırma. *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1995;18–23.
12. şen H. Endstrieşen Futbol ve Bir Toplumsal Sorun Olarak Futbolda şiddet. 9.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Muğla, 2006.
13. Tavşancıl E. *Tutumların llmesi ve SPSS Analizi*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara, 2006.

14. TFFHGD (Türkiye Faal Futbol Hakemleri ve Gözlemcileri Derneği). Türkiye Futbol Federasyonu Merkez Hakem Kurulu Eğitim, Planlama ve Araştırma Komisyonu (Epak) Teşkilatlanma, Çalışma Prensipleri ve Görevleri İle İlgili İç Talimat. http://www.ankara-tffhgd.org.tr/talimat/egitim_planlama.doc. (18 Temmuz 2007).
15. Uzunkara K. *Ankara Bölgesi Basketbol Hakemlerinin Sosyo-Ekonomik Yapısının İncelenmesi ve Hakemliği Seçme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. 2007.